

Stichting
Erkende
Restauratiekwaliteit
Monumentenzorg

Platform Monumententoezicht

Debat rond 'Verwaarlozing van monumenten... en dan?' haalt veel naar boven

Het maakte veel los, dat was duidelijk, het debat over de mogelijkheden, en vooral onmogelijkheden van toezichthoudende ambtenaren bij de verwaarlozing van monumenten. Maandag 11 mei kwam het Platform Monumententoezicht bijeen op een door de stichting ERM, FGM en Vereniging BWT georganiseerde kennismiddag in de Burgerzaal van het Raadhuis Hilversum.

Wie de jurisprudentie naleest, zoals op de website: www.monumententoezicht.nl/handhaving/onderhoudsplicht, komt tot de conclusie dat toezichthoudende ambtenaren kunnen optreden om passende maatregelen op te leggen ter voorkoming van schade aan het monument (dat kan meer zijn dan alleen wind- en waterdicht). Waarbij de gemeente concreet moet aangeven wat de passende maatregelen zijn om de schade te beperken, en dat de maatregelen niet mogen leiden tot het (nagenoeg) afbreken en opnieuw opbouwen van het monument.

Onderhoudsplicht in de Erfgoedwet?

Gelijk al bij de inleiding van het debat onder leiding van *Walter de Koning van de stichting ERM* gaf *KNOB-bestuurslid Geert Miedema* aan 'dat het rijk tekort schiet in het geven van duidelijkheid. Eigenaren noch toezichthoudende ambtenaren hebben voldoende houvast in de jurisprudentie en huidige wetgeving, en al helemaal niet in de aanstaande nieuwe Erfgoedwet', constateerde hij. Zijn tegenspeelster was *Chantal Hakbijl, projectleidster Erfgoedwet op het Ministerie van OCW*. Allereerst gaf zij aan dat de Erfgoedwet nog niet is vastgesteld door de Tweede Kamer. 'De verwachting is dat deze in juni zal worden behandeld'. Zij verwacht niet dat tijdens de behandeling de onderhoudsplicht alsnog in de discussie boven komt en de Kamer een zwaardere zorgplicht voor de eigenaar in de wet wil zien worden vastgelegd. 'Maar', stelde zij, 'natuurlijk delen wij de ambitie gericht op het zorgdragen voor het cultureel erfgoed. Dat is voor de minister echter vooralsnog geen aanleiding om in de nieuwe wetgeving de instandhoudingsplicht op te nemen. Met de huidige instrumenten is die zorg voldoende gewaarborgd'. Die instrumenten, gaf zij aan op vragen vanuit de zaal, zijn zowel positief als negatief. 'De BRIM is een positieve prikkel, een negatieve prikkel is de handhaving in de WABO: want in de WABO wordt verwaarlozing tegengegaan, zelfs met de mogelijkheid tot het opleggen van een dwangsom'. Om dan vervolgens eigenaren te gaan verplichten tot onderhoud, gaat volgens haar te ver. Dat geeft alleen maar problemen in de handhaving, voorspelde zij. Lang niet alle deelnemers in de zaal waren het hier mee eens. 'De BRIM geldt maar voor een klein aantal monumenten, een heel grote groep monumenteneigenaren wordt hier niet mee bediend', werd onder meer opgemerkt.

In de daarop volgende discussie vergeleek zij de situatie in Nederland met die in andere landen. Dat laat volgens Hakbijl zien hoe goed wij het internationaal opzicht met onze instrumenten doen. 'Want ondanks de scherpere wetgeving in bijvoorbeeld Vlaanderen is daar de staat van onderhoud doorgaans veel slechter dan in Nederland'.

Miedema wees er op dat de normen in de jurisprudentie mogelijk gaan schuiven. 'Wind- en waterdicht is duidelijk, maar verder?' Uitproberen in juridische procedures is dus belangrijk, stelde hij vast.

De conclusie van het inleidende debat was dat aanvullende regelgeving niet te verwachten is, zodat in de eerste plaats jurisprudentie te zijner tijd voor de meer gewenste duidelijkheid zal moeten zorgen.

Marc Berends, erfgoedcoördinator bij de gemeente Breda, wees er vervolgens in zijn presentatie op hoe belangrijk de steun van het bestuur is voor het kunnen uitvoeren van effectief beschermingsbeleid voor monumenten. Breda, vertelde hij, legt de nadruk op onderhoud in plaats van restauratie, heeft de monumenteninspectie versterkt en is nadrukkelijk aanwezig om het aspect van handhaving te benadrukken. In het gemeentelijk beleid wordt gesteld dat verwaarlozing het verloren gaan van monumentale waarden betekent; zelfs een scheve dakpan met lekkage als gevolg is verwaarlozing.

Berends stelde vast dat een gemeente veel instrumenten heeft om verwaarlozing tegen te gaan. In vroeg stadium actief zijn is belangrijk; handhaving is slechts het laatste middel. Maar, stelde hij, daadwerkelijk effectieve handhaving vraagt om een goede beleidsmatige inbedding. Tijdens de vragenronde kwamen daar nog twee randvoorwaarden bij: de gemeente moet beschikken over voldoende kennis om de noodzaak van maatregelen te kunnen beargumenteren (ook in een juridisch procedure) en (enige) financiële middelen om bestuursdwang te kunnen uitoefenen (als de gemeente zelf optreedt moet zij het geld 'voorschieten').

Vervolgens ging *Kamal El Addouti, jurist bij de RCE*, in op de jurisprudentie inzake onderhoudsplicht. Hij deed dat aan de hand van enkele voorbeelden, waaronder het klooster Sankt Ludwig te Vlodrop en een monument aan de Grebbedijk te Wageningen. Hij stelde onder andere vast dat volgens de jurisprudentie handhaving tegen passieve verwaarlozing mogelijk is en blijft, ook binnen de WABO. Dat echter de op te leggen maatregelen bij passieve verwaarlozing met name gericht moeten zijn het op wind- en waterdicht houden van het object. Dat tijdig optreden van de gemeente van groot belang is. En dat een gemeente concreet dient aan te geven welke maatregelen genomen moeten worden.

Casusbespreking

In drie verschillende rondes werden vervolgens cases met voorbeelden van gemeentelijk optreden bij verwaarlozing ter sprake gebracht. Bij de behandeling van de verschillende praktijkvoorbeelden, aangedragen door *Han van der Zanden uit Amsterdam*, *Annette Koenders uit Hilversum* en *Ilse van Hooff uit Leiden*, passeerde veel praktijkervaring de revue. Twee van de cases bespraken een woonsituatie, de derde een voormalig bedrijfscomplex in de binnenstad. Het blijkt dat met het huidige instrumentarium veel bereikt kan worden, met een bevredigend onderhoud als gevolg. Maar er zitten ook storende gaten in het instrumentarium. Omgaan met sociale implicaties (omgaan met ouderen; de eigenaar is armlastig) en met bestuurlijke verwickelingen hoort ook bij het werk.

Belangrijke constatering is dat op grond van de huidige wetgeving een gemeente al verplicht is om conserverende maatregelen te nemen tegen verwaarlozing, waardoor schade aan een monument kan ontstaan. Ambtelijk, werd regelmatig gesteld, is het goed om dat ook nadrukkelijk een bestuurder op het hart te drukken. Belangenorganisaties kunnen gemeenten ook via de rechter verzoeken conserverende maatregelen te treffen bij verwaarlozing.

Illusie

Wat is opgevallen tijdens de casusbehandeling, vroeg gespreksleider Walter de Koning bij de afsluiting van het debat aan de beide inleiders,? Chantal Hakbijl sprak haar verwondering uit dat er zo ongelooflijk veel vertrouwen is in de rijksoverheid, in casu de door het rijk vormgegeven wet- en regelgeving. Het is volgens haar een illusie te veronderstellen dat wetgeving alleen de problemen zou oplossen. 'Het is maatwerk, waarbij elke keer opnieuw afwegingen moeten worden gemaakt. Wie is waarmee het beste gediend?' Geert Miedema constateerde dat hierbij een sterke, bestuurlijke steun onontbeerlijk is. 'Toezichthoudende ambtenaren kunnen hun werk alleen goed doen wanneer zij daarin volledig gesteund worden door het college. Bewustwording binnen het college over het belang van toezichthouden is daarvoor cruciaal. Monumentenambtenaren kunnen initiatieven nemen om die bewustwording te stimuleren.'